

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМА 1: «ПЕРЕЛІК РЕГУЛЬОВАНИХ ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ. ПРАВИЛА ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ПІДКАРАНТИННИХ РОСЛИННИХ ВАНТАЖОМАТЕРІАЛІВ»	5
ТЕМА 2: «МЕТОДИ ВІДБОРУ ПРОБ У ПРОЦЕСІ КАРАНТИННОГО ОГЛЯДУ ТА ЕКСПЕРТИЗИ»	21
ТЕМА 3: «МЕТОДИ ЕНТОМОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»	33
ТЕМА 4: «МЕТОДИ ЕНТОМОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАХІДНОГО КВІТКОВОГО ТРИПСА <i>FRANKLINIELLA OCCIDENTALIS PERG.</i> МОРФОЛОГІЧНИМ МЕТОДОМ»	41
ТЕМА 5: «ЕНТОМОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЗЕРНА ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ»	61
ТЕМА 6: «МЕТОДИ МІКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»	71
ТЕМА 7: «МЕТОДИ МІКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ <i>SYNCHYTRIUM ENDOBIOTICUM</i> (<i>SCHILBERSKY</i>) <i>PERCIVAL</i> »	90
ТЕМА 8: «МЕТОДИ МІКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ <i>TILLETIA INDICA MITRA</i> »	104
ТЕМА 9: «МЕТОДИ МІКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ <i>PUCCINIA HORIANA P. HENNINGS</i> »	111
ТЕМА 10: «МЕТОДИ МІКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ <i>MYCOSPHAERELLA LINICOLA NAUMOV</i> »	118

ВСТУП

Фітосанітарна безпека будь-якої держави означає захищеність її території від ризиків, які виникають у разі проникнення, розповсюдження та масового розмноження шкідників, збудників хвороб рослин і бур'янів.

Внаслідок діяльності шкідливих організмів національні агро-виробники втрачають щорічно понад 30% валових зборів урожаю, у той час коли частка аграрного сектору економіки у структурі ВВП становить понад 13%, а у структурі загальнодержавного експорту складає 39,8% та перевищує 18 млрд доларів США. Тому зменшення таких втрат є суттєвим резервом для розвитку економіки країни в цілому. До того ж внаслідок торгівельних відносин на територію України ввозиться або переміщується безпосередньо через неї велика кількість вантажів з інших країн, а саме насіння сільськогосподарських культур, товарне зерно, корми для тваринницької галузі, що сприяє проникненню, розповсюдженню та масовому розмноженню шкідників, збудників хвороб рослин та бур'янів.

«Карантинна лабораторна експертиза» – навчальна дисципліна, яка формує у здобувачів вищої освіти теоретичні знання і практичні уміння щодо методів огляду та експертизи об'єктів регулювання й методики проведення фітосанітарної експертизи з урахуванням різноманітності імпортно-експортних торгових операцій.

У результаті проходження практичного курсу дисципліни здобувачі вищої освіти оволодіють методами відбору зразків та технікою проведення фітосанітарної експертизи; навчаться визначати за характером пошкоджень товарів карантинні види шкідників, хвороб рослин, нематод і бур'янів; набудуть навичок ідентифікації видової приналежності ентомологічних, фітопатологічних, нематологічних та гербологічних організмів за допомогою визначників, колекційних матеріалів, гербарних зразків. Керуючись методами лабораторної експертизи, інструкційними матеріалами, здобувачі матимуть змогу аналізувати отримані результати, робити висновки експертизи й оформляти відповідні документи.

ТЕМА 1: «ПЕРЕЛІК РЕГУЛЬОВАНИХ ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ. ПРАВИЛА ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ПІДКАРАНТИННИХ РОСЛИННИХ ВАНТАЖОМАТЕРІАЛІВ»

Мета заняття: ознайомитись із «Переліком регульованих шкідливих організмів», правилами техніки безпеки під час огляду підкарантинних рослинних вантажоматеріалів.

План:

1. Перелік регульованих шкідливих організмів.
2. Систематичне положення регульованих шкідливих організмів.
3. Правила техніки безпеки під час огляду підкарантинних рослинних вантажоматеріалів.

Теоретичні передумови:

– рослинна продукція – необроблений рослинний матеріал, включаючи зерно, а також продукти після його переробки в такому натуральному чи переробленому стані, що може спричинити розповсюдження карантинних об'єктів;

– карантинний об'єкт – вид шкідника, бур'яну, збудника хвороби рослини, який відсутній або частково (нешироко) поширений на території країни й офіційно контролюється, становить потенційну загрозу значних пошкоджень рослин чи рослинної продукції в разі занесення чи самостійного проникнення;

• підкарантинний матеріал – рослинна продукція, пакувальний матеріал, тара, шкіра і шерсть тварин, ґрунт і органічні добрива, транспортні засоби, які переміщуються з однієї країни чи зони в іншу або призначені для цього і можуть бути переносниками карантинних об'єктів та мають єдиний фітосанітарний сертифікат;

• фітосанітарний сертифікат – офіційний документ, який засвідчує фітосанітарний стан підкарантинного матеріалу відповідно до фітосанітарних правил;

• рослинне вкладення – рослинна продукція в поштових відправленнях, ручній поклажі і багажу пасажирів, яка підлягає карантинному огляду;

- карантинний огляд – процедура встановлення карантинного стану імпортованих та вітчизняних підкарантинних матеріалів;
- первинний карантинний огляд – встановлення карантинного стану імпортованих і транзитних підкарантинних матеріалів у пункті входу на ПКР, чи в пунктах їх відвантаження;
- вторинний карантинний огляд – огляд імпортованих і вітчизняних із зон особливого режиму карантинного стану підкарантинних матеріалів у пунктах їх призначення;
- пункт входу – аеропорт, морський порт, прикордонний пункт, офіційно призначені дня імпорту вантажів і пасажирських проходів;
- партія підкарантинного матеріалу – кількість однорідного матеріалу, призначеного для одночасного приймання чи відвантаження, який перевозиться на одному транспортному засобі чи зберігається в одному силосі, відсіку складу і посвідчений одним документом;
- виїмка – визначена нормативною документацією кількість підкарантинного матеріалу, взята за один прийом від однієї партії або певної її частини;
- об'єднана проба – сукупність всіх виїмок, взятих від однієї партії або певної її частини підкарантинного матеріалу;
- середня проба – визначена нормативною документацією частина об'єднаної проби підкарантинного матеріалу, яка формується для проведення експертизи;
- експертиза – дослідження середньої проби підкарантинного матеріалу для встановлення наявності і видового складу карантинних та інших шкідливих об'єктів;
- зразок-документ – види карантинних об'єктів (комах, паразитичних нематод, насіння бур'янів та ін.), мікропрепарати шкідників і збудників хвороб, пошкоджені шкідниками чи уражені хворобами частини рослин, відібрані в процесі огляду та експертизи, які засвідчують карантинний стан матеріалу (продукції);
- затримка підкарантинного матеріалу – утримання вантажу підкарантинного матеріалу під офіційною охороною чи обмеження в пересуванні з фітосанітарних причин на період знезараження;
- знезараження – офіційно санкціонована процедура знищення або вилучення живих карантинних чи інших шкідливих об'єктів (або переведення їх в нежиттєздатний стан);

- заборона – фітосанітарне розпорядження (припис), яким забороняється ввезення чи перевезення підкарантинних вантажів та карантинних об'єктів;

- вхід підкарантинних матеріалів – прохід (переїзд) підкарантинних матеріалів через пункт входу даної території;

- вхід карантинного об'єкта – прохід (проникнення) карантинного об'єкта через пункт входу чи інше місце на територію, де він відсутній чи частково поширений і офіційно контролюється.

Класифікація рослинної продукції

за складом, фізичними властивостями і призначенням:

- насінневий матеріал – насіння різних рослин, призначене для висівання;

- зерно та зернопродукти – зерно злакових і бобових культур, насіння олійних та інших культур і продукти їх переробки: борошно, висівки, дерть, крупи та ін., призначені для споживання чи технічної переробки;

- садивний матеріал – саджанці, живці, відводки, корене-плоди, бульби, цибулини, кореневища та ін., призначені для садіння, щеплення, розмноження;

- зрізані квіти, гілки, листя – живі частини рослин, призначені для складання букетів;

- свіжі фрукти й овочі – плоди плодових, ягідних, цитрусових, тропічних, горіхоплідних, овочевих, коренеплідних культур і винограду, призначені для споживання або переробки;

- сухофрукти і спеції – цілі або різані плоди й овочі (яблука, груші, чорнослив, курага, ізюм, фініки, інжир та ін.), спеції та прянощі (запашний перець, гвоздика, кориця, хмелі-сунелі та ін.) та лікарські рослини у висушеному стані;

- рослинно-волокнисті матеріали – бавовна, волокна льону, конопель, джуту та ін. після первинної обробки стебел (куделя).

за способом транспортування або зберігання:

- насипна – при перевезенні в трюмах, танках морських суден, в залізничних вагонах, автомашинах або зберіганні в силосах, відсіках, буртах, в складах і зерносховищах;

- упакована – в мішки, торбинки, ящики, пакети, зв'язки та ін.;

- вкладена – в поштові посилки, ручну поклажу, багаж, продовольчі запаси екіпажів та пасажирів усіх видів транспорту.

Лабораторна експертиза підкарантинних матеріалів включає:

- проведення аналізів з метою виявлення шкідників, збудників хвороб рослин, насіння небезпечних бур'янів. Вона складається з етапів: ентомологічного, мікологічного, бактеріологічного, фітогельмінтологічного, вірусологічного, гербологічного;
- визначення видової приналежності виявлених шкідливих організмів;
- висновок спеціалістів лабораторії про потенційну небезпеку шкідливих організмів та запровадження фітосанітарних заходів.

Навчальне обладнання:

навчальні посібники, інструкції з техніки безпеки, фотографії шкідливих організмів.

Інструктаж з техніки безпеки: студенти повинні дотримуватись правил безпечного поводження на робочому місці.

Питання та завдання для проведення попереднього контролю знань:

1. Дайте визначення поняття «карантинний організм».
2. Які етапи карантинної лабораторної експертизи Ви знаєте?
3. З якою метою проводиться карантинна лабораторна експертиза?
4. За якими критеріями класифікують рослинну продукцію?

Завдання 1

Ознайомитись із «Переліком регульованих шкідливих організмів»

ПЕРЕЛІК регульованих шкідливих організмів

Наказ Міністерства аграрної політики України від 29.11.2006 р. № 716 (у редакції наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16.07.2019 р. № 397)

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08.08.2019 р. за № 879/33850